

SZERELMI VALLOMÁS.

Irtá: Kováts József.

HEGEDÜLNI tanultam, akkor történt ez a szerelem. Különös és zavaros volt, nem is értettem jó sokáig, hogy tulajdonképpen mi szállott meg és bár a gyermekkori benyomások maradandók, én csak foszladozó emlékeket tudok összeállítani.

A Zeneiskola volt városunk legelőkelőbb és legjobbhírű nevelőintézete. Miután apám kibontotta tiszteletreméltó tokjából a hegedűt, és átnyújtotta, a bizonytalan öröm, amely akkor fogja el az embert, midőn oly dolgot kap ajándékba, aminek az adott viszonyok között csak immel-ámmal örül, végkép elfoszlott, mikor tudtomra adták, hogy délután kettőtől négyig hegedűórára fogok járni. Eleinte rettenetesen unalmas volt, de mikor a kezdet nehézségein átestem, és a melódikus gyakorlatoknál tartottam, melegedni kezdett kezemben a hegedű. Élővé és kedvessé vált. Az volt az általános vélemény, hogy tehetséges vagyok. Büszke voltam. Ismeretlen és titokzatos jeleken uralkodtam, életrekeltettem egy holt szerszámot. Nem féltem már a vonótól, mely kezdetben mintha csúfolódott volna és azóta is gyakran fellázadt. Tiszta és édes hangokat tudtam teremteni. Ennek a felfedezésnek lázában meglehetősen elhanyagoltam pajtásaimat. Érzékeny és étvágytalan lettem, iskolai feladataimat könnyelműen végeztem, mikor az év végén a Zeneiskola tanára kiállította részemre a kitűnő bizonyítványt és külön is gratulált apámnak, tiszta elégséges gimnáziumi bizonyítványomat a félelemtől izzadtan nyújtottam át. Bizony kis hijja, hogy meg nem buktam.

De a családi tanács nem büntetett meg. A művésznek könnyebben megbocsájtják a félrelépéseket. Apám még valami könnyed vidámságot is mutatott, mikor megjegyezte: ejnye a kutyafáját, már most kezded? Mi lesz belőled, ha egyszer igazi művész leszel? A lelkesedést, melyet zenevizsgái sikerem okozott, nem törte le a gyenge iskolai bizonyítvány, sőt, hogy a nyári vakációban se essem ki a gyakorlatból, beirattak egy Dvorcsák nevű színházi muzsikushoz, aki a Majális-utcától jobbra ismeretlen nevű kis sikátorban lakott. Soha életemben nem láttam szebb sikátort. A Majális-utca fejedelmi villasora arra felé már megszűnt, a gyümölcsfaerdőt rét és akácos váltotta fel, a Dvorcsák kis utcáját fenyők szegélyezték. A Házsongárd ott végefélé következett, a ház mögött haragvó lucernáson túl a feleki tető lankája kezdődött, ahol katonasírokat ástak és kereszteteket ácsoltak. Tán odáig is elhangzott az én hegedűm éneke. Dvorcsák szürkeszemű unalmas ember volt. Gépiesen ellenőrzött. Úgy viselkedett, mintha számtanra vagy mértanra tanítana. Még most is irtózatot kelt bennem, ha

visszaidézem monoton egyhangúsággal zúgó hangját : egyet, kettőt, hármát, négyet.

Talán az első napokban otthagytam volna, ha nem állnak elélem a hegy és az ismeretlen kertek. Mi a város oldalán laktunk, a Rákóczi-hegy tövében.

A Házsongárd dúsabb, szebb és idegenebb volt, mint a Rákóczi-hegy. Mikor befejeztem az órát, nagy kerülöket tettem, belestem az idegen kertekbe, megkívántam a gyümölcsöket, megnéztem a magam korabeli gyermekeket, félve, minden kötekedést kerülve válaszoltam nekik, ha megszólítottak, vonakodva húzódtam félre, ha játszani hívtak. Dvorcsák ásítózva és dörmögve bocsátott el minden alkalommal. Olyan volt az órája, mint két rettenetes kéz, mely a nyakamhoz nyúl és minden muzsikát ki akar írtani belőlem. Levegő és fák után vágytam. A Dvorcsák ajtajából visszafordultam, egy jelképes drótkerítésen átbújtam és megindultam az ismeretlen kertek között. Alacsony kerítések jöttek. Úgy látszott, a szomszédok itt jó viszonyban éltek egymással, csak a határt jelentették a drótsövények, az orgona- és fagyaltbokrok. A fák sokhelyt leggazdagabb ágaikkal nyúltak át a szomszédba és érintetlen maradt rajtuk a gyümölcs.

Egyszer, egy ilyen bolyongásom közben nagy kőkerítéshez érkezem. A mérhetetlen tér, a gyümölcsfaerdő, mely az aranykor strófáit juttatta eszembe, megszűnt. Körüljártam az épületet, a fal egyenletes és szigorú volt. Egy különös ház és telek egyéniségét zárta le. Másnap az utcafelé kerültem és belestem a körülkerített házba. Előlről semmi se volt látható belőle. A ház elé ültetett fenyők mindent elfedtek. Nyugtalanított és izgatott a csend, amely belülről fák és mélységek hangszűrőjében születt. Nem érdekelt többé a hegedűóra. Megkerültem a telket és ott választottam alkalmasabb helyet a vizsgálódáshoz, ahol közelebb láttam a ház piros fedelét a kerítéshez nyúlani. Vajjon ki lakik ott?

Felültem a kerítés tetejére és belestem. Egyszeribe elélem tárult minden, amit addig titokzatosnak tartottam. Óriási kőház, oszlopos tornác, lejtős cseréptető, melynek padlásablakai, mint ijesztő üveg szemek csillogtak a napban, az ablakok leeresztett zsalukkal aludtak, a tornác előtt gondosan gereblyézett kavicsos tér vette körül a nagy, kerek virágágyat, melyben kannák, szalviák és begóniák éltek. Ahol a díszkert a gyümölcsöshöz közeledett, gondosan nyírt bokrok és fenyők jelentették az átmenetet. Az árnyékos helyeken nyugszékeket láttam. Egyiken hanyagul elejtett selyemkendő, másikon félig olvasott könyv, a homokban nikkelsengettyű, a fűben sárga párna. És csend. Valahogy úgy éreztem, hogy ezek az elszórt holmik egyetlen személy tulajdonai és nem feledékenységek, hanem lustaság miatt hevernek szanaszét. Tulajdonosuk nem vette magának a fáradságot, hogy lehajoljon értük. Mialatt így szemlélődöm a kerítés közvetlen közelében, a megritkított orgonabokrok közül hangot hallok. Három sóhajtás egymásután. Oda-

nézek és figyelmesen kutatni kezdek. Hamar észrevettem. Fiatal asszony volt. Sohase láttam ilyen ijesztően gyönyörű asszonyt. Ha részletezni akarom, kénytelen vagyok az akkori benyomásaimat félretenni és újrafogalmazni a leírást.

Szent pusztulás volt. Mint egy marék hervadó rózsa, melyet az nézhet csak áhítattal, aki tudatlan még és földöntúli dolgokról álmodzik, vagy az, akinek minden ízét átítatta már a halál és múltófélben csak azt szereti, aki hasonlatos hozzá. Fekete krepdesin ruháján egyetlen ránc, egyetlen idegen szín, egyetlen dísz nem volt. Mintha előre gyászolna valakit. Szeme is fekete. Szemgödre az arc áttetsző kreolóságából, a villogóan szomorú szemig ezer árnyékkal szolgálta az átmenetet. A kar is kreol, az a sárgával szót fekete, mellyel a keleti ember gyászolja önmagát. Az ember nem is hinné, hogy a félhomályba burkolt bőr alatt piros vér folyik.

Nyugszéken feküdt, de mikor észrevett, felállt és megkerülte a bokrokat. Járása ingadozó volt. Nem tudott sietni. Melle gyorsan emelkedett, szája nyitva maradt és elhallott hozzám gyors lélekezése. Végre egészen előttem állt, rámnézett, majd hosszú szempillájával fáradtan takarta el szemét. Kezét mellére tette, aztán hirtelen a nyakához kapott. Arca rémületet mutatott egy pillanatra, de lassan visszanyerte nyugalmit. Rámnézett és mosolygott.

— Gyümölcsöt akartál szedni? — kérdezte szelíden.

— Ó nem — feleltem sértődötten — csak felfedező útra jöttem. Olyan szép itt minden. Elmagyaráztam, hogy mi a szomszédhegyen lakunk, de idejárom hegedűórára.

Alaposan kikérdezett, hogy kinek vagyok a fia, hányadikba járok, hogy haladok a hegedűvel, kikkel barátkozom, vannak e testvéreim, és édesanyám egészséges-e? Pontosan és engedelmesen elégittem ki kíváncsiságát. Akkor felszólított, hogyha kedvem tartja, ugorjam át a kerítésen és nézzek körül a házuk táján. Ő egyedül lakik. Kijelentettem, hogy szívesen átmennék, de egy legalább kétméter hosszúságú zsinag nélkül lehetetlen lesz ezt a műveletet megtenni. Hogy miért? Mert a hegedűmet a fal tövében hagytam, meg kellene kötni a tokot, felhúzni a fal tetejére s a másik oldalon leereszteni, különben egy perc nyugtom se lenne. Zsinagot nem tudott adni.

— Azért be kellene mennem a házba — mondta — az körülbelül száz lépés oda-vissza. Nekem pedig nem szabad mozognom olyan sokat, az orvos megtiltotta. Ha valamire szükségem van, csengetek a cselédnek, de leejtettem a csengőt és lehajolnom sem szabad. Tudod, a szívem fáj.

Sokáig tanakodtunk, hogy mit csináljunk, végre ajándékozott nekem húsz lépést az édes, elment a nyugszékig, melyen a rojtos, piros kendőt hagyta és felnyújtotta nekem. Mialatt én a hegedűmet biztonságba helyeztem a hosszú, összehajtogatott kendő segítségével és beugrottam a kertbe, ő megállt, kezét nyakához szorította, szája

szenvedő ferdeségbe rángatózott, belebámult a lombokba, azután lefeküdt a nyugszékre és az eget nézte. Fulladozott.

— Várjunk — mondta, mikor félénken eléje álltam. Az előbb kissé kifárasztottam magam. Most nem beszélgetünk egy darabig. Addig hozd el nekem a csengőt és a párnát. Egyik nyugszéket is idehozhatod. Mindegyik az én kényelmemet szolgálja. Azért vannak így elszórva, hogyha sétálok és elfáradok, rögtön lepihenhessek. . .

Hihetetlennek tűnt fel, hogy valaki ily könnyen elfáradjon. De engedelmeskedtem. Míg pihent, összeszedtem a szétszórt holmikat.

Kezébe vette az acélcengőt és hosszasan csemetett. A ház felől szobalány jelent meg. Uzsonnát rendelt. A lány asztalkát hozott, terített. Én kávé kaptam, kalácsot és süteményt, a szép asszony barna kenyeret kent meg vajjal magának és gyümölcsöt evett utána. Aztán engem is megkínált gyümölcszel. Beszélgettünk. Diákélményeket kellett mesélnem neki. Ha valami mulatságos történetet mondtam, nevetett. Nagyon jól éreztem magamat nála. De hamar jött az este. El kellett búcsúznom.

— Aztán máskor is gyere — mondta búcsúzáskor és megsimogatta az arcomat. Mint valami nagy kalandra, az izgatottságtól didegve készültem fel a második látogatásra. Azt hazudtam, hogy Dvorcsáknál egy berlini zenetanár van, aki szeretné meghallgatni, hogy játszom. Emiatt szükség lenne felvennem a művészhámát, vagyis az új kékruhát, melynek nyitott kabátjához valóságos mellény járt. Különgalléros ingem nem volt még, de a nagy kihajtós gallérhoz kékpettyes csokornyakkendőt kötöttem, zsebkendőmet megszagosítottam és fényesre töröltem a cipőmet.

— Úgy örülök, hogy elhoztad a hegedűt is — mondta a fiatalasszony, mikor beállítottam. — Azóta én is gyakoroltam régi zongoradarabokat. Egy kotta került a kezembe. Hegedűszóló, zongorakisérettel. Betanulhatjuk. Vecsey Valse triste-je volt. Megnéztem a kottát és ijedten tapasztaltam, hogy nem tudok még annyira hegedűlni, hogy ezt a darabot nyugodtan eljátszhassam. A hegedűszóló a harmadik fekvés tudását is megkívánta és én csak a következő évben kezdtem volna a fekvéseket tanulni. De nem hátráltam meg. Hazavittem a kottát és egy barátom segítségével, aki tisztában volt már az ismeretlen hangjegyek rejtelveivel, betanultam a szomorú keringőt. Csaknem egy hétig kínlódtam.

De mikor az örömtől ujjongva ismét megjelentem, hogy a zenedarabot eljátszuk, csak a szobalányt találtam otthon. Sirt.

— A nagyságos asszonyt szanatóriumba vitték. Nagyon rosszul lett. Az édesapja jött érte. Itt volt a fiatal nagyságos úr is, de egyikük sem állt szóba vele. Tudja fiatalúr, az egy hitvány ember. Nyáron múlt egy éve, hogy feléje se nézett a feleségének. Mióta beteg lett a nagyságos asszony, nem törődik vele. A szomszéd hegyen lakik egy táncosnővel. Annyira odavan azért a személyért, hogy házat is építtetett

neki és a ház falára finom aranybetűkkel cirkalmazta fel: Friderikavilla. Itt van az ő drága szép felesége s ő ilyen jófélekkel éli világát.

Elvörösödvé hallgattam a szobalány beszédét és megtudtam, hogy mindaz, amit e ház életében titokzatosságnak gondoltam, nem egyéb rettenetes szomorúságnál. Hirtelen minden fáradtnak és színehagyatottnak tűnt fel, szótlanul fogtam hónom alá a hegedűt és — elindultam az immár céltalanná vált zenedarabbal kódorogni.

Egy darabig a ház körül keringtem, szerettem volna megegyeszer visszamenni, hátha csak tréfa volt az egész és az én ismerősömet nem vitték a szanatóriumba. Be is nyitottam, de a szobalány ismét csak ugyanazt mondta. Megmondta a szanatórium nevét is. Akkor egy kis erőre kaptam. Bementem az orvosságzagú épületbe és engedélyt kértem a látogatásra.

— Nem lehet — mondta az inspekción orvos — nem engedhetünk többé hozzá látogatókat. Tegnap itt volt a férje. A látogatás után a beteg rosszabbul lett, azóta életveszélyes állapotban van.

Rámnézett és egy pillanatig habozott.

— Közeli rokona vagy talán?

— Nem, nem vagyok rokona, csak jóismerőse vagyok.

— Jó ismerőse — dűnnyögte az orvos és messzenézett. Aztán mintha csak szórakozottan babrálna valamivel, kinyitotta a hegedűtokot, kezébe vette a hegedűt, belenézett és a húrokat pengette. — Jóismerőse — ismételte és mosolyogva nézett rám. — Hát nem bánom, egy pillanatra benézhetsz hozzá. De lábujjhegyen jöjj, most alszik, nem akarom, hogy zavard.

Halkan benyomott egy ajtót és egy elhomályosított szobába tolt be, ahol ether- és kámforszag ütötte meg az orromat. Mindjárt megláttam őt. Fekete haja végigcsavarodott a párnán. Nagyon nehezen lélegzett. Mikor észrevett, elmosolyodott, kezét nyujtotta és nevemen szólított.

— Megtanultam a kottát — suttogtam izgatottan.

Nem felelt. A kezemet szorongatta, majd közelebb húzott magához és megsimogatta a hajamat. Az orvos félrehúzott. A látogatási idő letelt.

* * *

Nem Kolozsváron temették el. Az apja Pestre szállította holttestét. Mégcsak az állomásra sem kísérhettem ki.

Attól kezdve hiába várt Dvorcsák. Nem mentem többé hegedűórára. Szomorúan keringtem jóideig. Beállt az ős, új iskolaév kezdődött, régi barátok és új pajtások. Köztük a nagy játékmester: Szávay Károlyka, utitársam az iskolába és vissza. Ő is ugyanabban az utcában lakott. Délutánonként bebarangoltuk a Rákóczi-hegyet, játékokat ajánlott, hívott, hogy látogassunk el a gyümölcsösökbe, ahol izgatott örök és harapós kutyák teszik kockázatosá a kalandozásokat. Mada-

rakat vett célba parittyájával. Szilaján és rakoncátlanul futkosott, mint valami szabadjára engedett csikó, de engem nem tudott magával ragadni. Így értünk el a Tököly-útra, ahol cifrabetűs épület bontakozott ki előttünk a félig kopasz fák közül: Friderika-villa. Megtorpantam.

Minden tiszta és rendezett volt a ház körül. Az ablaktáblák be voltak téve, a bejárót vaspánt szorította, a rózsafák föld alá dugott fejjel, várták a téli álmat, a virágágyásokban gödrök tátongtak, amelyekből nemrég szállították el az élő növényeket.

— Te — mondtam izgatottan Károlykának — itt kárt kell tenni.

Károlyka nem várt több biztatást, kavicsot emelt fel és a bejárat fölött szabadon hagyott színes ablaktáblák egyike felé dobta. Csörömpölés. Hamarosan követtem a példát. S akkor mintha mindent előre megbeszéltünk volna, egyöntetű buzgósággal és izgalommal vettük célba a ház valamennyi szabadon hagyott ablakszemét. Mikor már nem találtunk többet, átmásztunk a kerítésen és az egyik spalettát kezdtük feszegetni. A fatábla megpattant. Hatalmas ablak villogott felénk meztelenül. Vártunk egy darabig. A nap lement, csendes szél zörgette a faleveleket. Se jönni, se menni nem láttunk a közelben senkit. Esteledett. A közeli kerítésből kiteptem egy lécet. Károlyka rögtön felfogta, hogy miről van szó. Követte példámat. S akkor egyszerre vadállati düh fogott el, lihegve és kiabálva ugrottam neki az ablaktáblának és bezúrtam. Károlyka megnevezhetetlen vadsággal és izgalommal működött mellettem. A betört ablakon át finom csipkefüggöny tűnt fel. Fellépett a párkányra, benyúlt és letépte a függönyt. Bódító párfömszag áramlott ki a szobából. A félhomályban festményeket és kézimunkákat láttam. Szürke csalánvászonnal bevont, télire eltett fotellek és a sarokban kísérteties csillogással aranyrámás velencei tükör. «Ebben nézte magát az» — gondoltam elfulladva. Nehéz macskakövet ragadtam fel és bezúrtam a tükröt. Károlyka ezalatt egy virágvázát vett célba. Eredményesen. Mindketten lihegtünk és izgatottan kapkodtunk szavak után. Arcunk eltorzult és reszketett a kezünk. Valami láthatatlan hatalom uszított, tépett, és hajszolt: rombolni, rombolni tovább. Behatoltunk a szobába. Egy porcellán mosdótál. Puff neki. Üvegkancsó. Következő pillanatban jajgatva és énekelve tört darabokra. A képek tört rázával hulltak le a falról. A csillár csilingelve zuhant le. Zsebkést rántottunk és szétvágtuk az ágyneműket. Fulladozva és félájultan hajtottunk végre újabb és újabb pusztítást. De nem volt elég. Végre Károlyka vállára tettem a kezemet, szikrázó szemmel, lázasan és rekedten, de a felfedezés nagyszerűségétől kissé lecsillapodva kérdeztem:

— Van gyufád?

Következő pillanatban sercent a gyufa. Nagy ujságpapírost gyujtottunk meg és a feldúlt ágyba dobtuk. Kiugrottunk az ablakon

és eszeveszett futásnak indultunk. Senki se vett észre. Lent a Rákóczi hídnál megálltunk és izgatottan lestünk fel a hegyre. A ház akkor már égett. Piros tűz és vastag füst csapott ki a cseréptetőn, a szél belekapott a lángba, eloltotta és újragyújtotta.

A környék mozgolódni kezdett, harangkongást hallottunk, az utca emberekkel telt meg. Károlyka eltűnt mellőlem. Jó ideig nem is vettem észre. Tűzoltókocsik rohantak át a hídon, kiabáló emberek szaladtak a hegy felé. A házat néztem, amelyet menthetetlenül birtokába vett a tűz. Felhők pirosodtak el felette s a szakadt felhőkön túl az ég is. «Vajjon látja-e ő, vajjon látja-e ő» kérdeztem magamban sebesen és lázasan, fejemet a hid karfájára hajtottam és nem bántam már semmit. Olyan jó volt sírni.

KELETI MOZAIK.

*A szó, a szín-szövet kevés:
dús képzelet szövetkezés:
száz agy képe nem bizarrabb,
mint most ez esti kirakat.
E táj, e zsúfolt keleti
éj, mely bűbáját kelleti
s mint bűja, bódult pörmömöt
vetéli hab s a part fölött.
Különös verses hangulat
keres szívedhez halk utat
és rím a rímmel jelesel,
míg elámulva jellesel,
kék lég-pillér, mennybolt traverz
tűl; mély csillagokra lelsz
s rá suhogó ultramarin
ég-kelméből hull baldachin.
A habon ingó hold jele
dús fény-mámmal folyt tele
s a lányos esti kék felett
kitárt karokkal kéjeleg . . .
Ha lejjebb ejt a lendület,
lent ugyanaz, de vetület
és gyöngyhabosra mosva itt
csillog a fenti mozaik.
Ott mély kontraszt a partvonal,
lány, surranó aranyfonal;
az érett bronzos árny alatt
derűsebb, nyíltabb árnyalat,
— fénynyíl érte az Est-bagolyt*

*és arany vére arra folyt. —
A sáncon, poszton roskatag
ciprusok állnak sorfalat,
a csúcsuk peckesen merev,
lecsüngő csillag rajt sebez.
Sötétes hátterek felett
cizellálva csipkézetet
erkélyes minarett-rajok
kutatják ott fenn Allahot,
s mellettük lustán guggol a
holdfény csiszolta kupola.
Egy füge liget vall odább
a lepke szélben. Paloták
márványa vonz, mit századok
antik légköre áthatott.
Szeráj felén hült háremek;
holt mámor illat átremeg
tülljüggönyön, brokátokon
és pillaként odább onson.
Ó, könnyüléptű, drága nők,
kik felé vágyak szárnya szőtt . . . !
Szerelmen kívül mit tudott
az éj s e hervadt mirtusok,
sorsuk: öröklődés, fénytelen,
most: szabadságuk végtelen.
A nagy falon túl kinn öreg
cifra trású sírkövek
leplezik lenn a léttelent
és sejtetik: a végtelent . . . !*

Széfeddin Sefket Bey.